

Den effektiva

Fritänkaren

Nr. 140 September 2005

Trettonde årgångens nummer 9

Innehåll :

Paganinis kontroverser	2
En löjlig människas trosbekännelse, av Tarzan	3
Månadens filmer (bl.a. "Så som i himmelen")	3
Paus i Shakespearedebatten	5
Ahasverus minnen, del 51	6
Kalender, september 2005	8
Dröjsmålsresan, del 4 : <i>Historiskt avgörande i Bulgarien</i>	8
Den besynnerliga bombresan, del 14 : <i>Värre problem</i>	10
Regnflykten, del 11 : <i>Kvalet och valet.</i>	12
Lycklig resa med komplikationer, del 1 : <i>Ankomst: Shimla</i>	15
Länstolsresan, del 18: <i>Nepalfiaskot</i>	17
Med anledning av Aung San Suu Kyis 60-årsdag, efter Vipin Agnihotri och John Pilger	18

Fritänkaren är egentligen främst en essätidning vars kanske huvudsakliga syfte är att framlägga de ständigt vidare forskningsresultat som kommer fram genom redaktörens och hans kontakter ständigt fortsatta forskning inom främst musik, litteratur, film, psykologi, filosofi, politik och religion men kanske främst genom deras resor och erfarenheter genom främst möten med människor och initieringar i främmande förhållanden. *Fritänkaren* försöker alltså helt enkelt främst att vara ett didaktiskt och sakligt informationsblad med syftet att upplysa.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 - 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumerat även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 5.9.2005

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 158

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet i HTML-format jämte andra skrifter på följande adress: <http://hem.fyristorg.com/aurelio/>

e-post-adress : lanciai@hem.utfors.se

WSN 1652-0122

Paganinis kontroverser

Han var för överlägsen. Det var hans största fel. Från början ondgjorde sig hans musikaliska expertkolleger över att han "aldrig höll sig till saken" och "aldrig spelade rätt" eller "exakt som det stod i noterna". Nicoló Paganini (1782-1840) kunde bara spela på sitt eget sätt, som var fullständigt självsvåldigt och omöjliggjorde all konkurrens. Detta medförde nackdelar, som att det mesta av hans kompositoriska produktion aldrig publicerades, då han bara själv kunde spela den medan den av alla övriga stämplades som ospelbar. De ytterst få verk av Paganini som publicerats och bevarats har dock med tiden vunnit status som visserligen de mest krävande men även de bästa i sitt slag.

De flesta vet inte att han var lika skicklig på gitarr som på violin, och de flesta av hans verk är för violin med gitarrackompagnemang. Under sin turné i England 1831 ackompanjerades han av Mendelssohn, som spelade gitarrackompagnemanget på piano. Tyvärr fanns inte ljudupptagning på den tiden. Även hans verk för viola hör till 1800-talets främsta insatser för violan som soloinstrument.

Han var ett självklart underbarn, och redan när han var tretton år släppte hans lärare Alessandro Rolla, senare chef för musiken i Parma och la Scala i Milano, alla krav på honom då han inte ansåg sig kunna lära pojken något – "han behärskar redan allt och kan spela vad som helst *a prima vista*". Anledningen till att han fick så många fiender med åren var inte hans formidabla överlägsenhet, tvärtom gjorde han i princip alltid succé överallt utom i Prag, och ingen stad satte honom högre än musikens huvudstad Wien; utan hans motgångar kom sig av hans egen arroganta och excentriska karaktär. Han föraktade publiken och dolde det inte, och hans liv kantades av skandaler med enleverade kvinnor, som han sedan alltid släppte efter några år. Han gifte sig omsider och fick en son Achille, men också detta hans enda äktenskap slutade i skilsmässa efter bara några år. Han var på något sätt oförmögen till vanliga mänskliga och bestående relationer.

Desto högre var han uppskattad av vänner som förstod sig på honom, som Rossini, som menade att "om Paganini börjat komponera operor skulle han ha slagit ut oss alla", och Berlioz, som Paganini alltid hedrade med att kalla "Beethovens enda värdiga efterföljare", Schubert, Schumann och Mendelssohn samt kanske framför allt Chopin och Liszt, vilka tog djupa intryck av Paganini och gjorde för pianot vad Paganini gjort för violinen.

Och det är väl Paganinis viktigaste insats. Genom sin extremt överlägsna tekniska musikaliska begåvning, som var helt naturlig, gjorde han instrumentalsolisten till en gud genom utvecklandet av en hisnande virtuositet. Både Chopin, Liszt och Rachmaninov är otänkbara utan Paganinis föredöme. Både Liszts och Rachmaninovs mest lysande verk är direkta arrangemang av Paganini, och alla Chopins etyder har sina rötter i Paganinis berömda opus 1 "*Caprices*", alla violinisters Bibel.

Vad som stukade Paganini var dock hans sjukdom. Genom sina lösa förbindelser ådrog han sig en venerisk sjukdom i 35-årsåldern som han aldrig fick bukt med. Detta göt olja på lågorna för alla hans avundsmän och belackare, som skadeglatt fröjdades åt "det naturliga straffet för hans skamlöshets övermod" och trappade upp kriget mot honom i pressen och genom ryktesspridning. Ändå gav Paganini aldrig upp. Han turnerade in i det sista så länge han kunde stå på benen, och under ett år (1831, vid 49 års ålder,) turnerade han 5000 *miles* i vagn och gav 151 konserter. Sjukdomen inverkade inte alls menligt på hans skapande, och det var bara under de sista åren han började tackla av i sitt dittills ständiga "*tempo furioso*" av skapande, resande,

konsorterande och kärleksaffärer. Han dog 1840 i Nizza 57 år gammal men blev inte begravd förrän 36 år senare i Parma. Hans egentliga hemstad hade dock varit Genua, en fri stat när han föddes,

som dock liksom Venedig krossades politiskt av Napoleon. Endast politiskt stod sig Paganini alltid väl med alla, då för honom musiken stod över både politiken, världen och publiken. Både Napoleon och hans fiender kunde uppskatta ett sådant fullständigt förakt för allt för konsten och skönheten ovidkommande.

Både Paganini och Liszt har som exhibitionistiska estradörer jämförts med moderna rockmusiker, men jämförelsen är fullständigt irrelevant. Skillnaden mellan artister av Paganinis och Liszts halt och dagens rockartister är att de senare bara är exhibitionister och ingenting annat och betraktar alla medel som tillåtna för att förstärka intrycket av deras exhibitionism genom vrål och tjut och oväsen förstärkt in absurdum av hörselskadliga förstärkaranläggningar, medan Paganini och Liszt uppträdde utan mikrofoner och strålkastare och bara fäste avseende vid kvaliteten. Romantikerna levde för skönheten, medan dagens masspublikfriare från rockscener har offrat all skönhet för den rena fåfängan.

En löjlig människas trosbekännelse

Jag bara frågar: Är det fel att älska allt som är vackert i en värld som storknar i fulhet? Är det fel att hålla sig till outslitlig musik märkt av skönhet och kvalitet i en värld där högtalarna dominerar och dränker en med oljud och skval? Är det fel att älska de små oaser av fri natur som finns kvar i en värld nästan helt denaturaliserad av skenande miljöförstöring? Är det fel att ägna sig åt att läsa goda böcker och att älska dem och deras kunskap i en värld där analfabetismen nästan obligatoriskt tvingas på en genom massmediernas ständigt försämrade och ständigt mer fördummande kvalitet, medan de mer och mer nästan ensamma får behärska människans informationsinflöde? Är det fel att slå vakt om historien och sanningen där dessa alltmera sätts på undantag och förträngs såsom ovidkommande och obehagliga? Är det fel att slå vakt om eviga värden i en värld där penningvärdet och marknadsvärdet gjorts till högsta bestämmande lag trots deras opålitlighet, fluktuationer och förgänglighet? Är det fel att motverka kvantitetssamhället med att verka för kvalitet? Är det fel att ägna sig åt det mänskliga i en värld av omänsklighet? Kort sagt, jag bara frågar.

- Tarzan.

Månadens filmer

Ofta ger en films inledningsscen nyckeln till hela filmen och lyckas med att från början etablera rätt stämning, ungefär som klaven till en komposition. Därför är det vanligen ytterst väsentligt att framför allt inte missa inledningsscenen till en film – risken är, om man kommer för sent, att man aldrig fattar hela filmen.

Ett typiskt exempel är Kay Pollaks lovprisade och nersablade "Så som i Himmelen", en unik svensk musikfilm, då det tyvärr är sällsynt att musiken spelar huvudrollen i svenska filmer. Jag har faktiskt aldrig sett någon sådan tidigare. I "En sång för Martin" var huvudrollen Alzheimers sjukdom, i "Appassionata" med Georg Rydeberg och Viveca Lindfors var det en destruktiv kärlekspassion, medan den som faktiskt kom närmast var Göran

Genteles tidiga "Brott i sol", där ett enda musikstycke bar upp hela filmen och stal hela showen, medan deckarintrigen var tämligen sekundär.

Kay Pollaks film inleds med ett böljande guldhav av fullmoget vete på en åkeräng utan slut, där en liten pojke häftat upp noter på guldstråna och står och övar på en violinkonsert av Bach. Genast har man hela filmen i ett nötskal. Det är bara musik allting handlar om och det speciella paradiset som bara kan finnas i musiken och vilka offer denna kräver för att kunna vara möjlig.

Storyn är minsann värd att berättas. Pojken blir mobbad av sina kamrater för musikens skull, modern flyttar bort från bygden för att börja ett nytt bättre liv och ge pojken bättre möjligheter, som växer upp till en världsstjärna som dirigent. Han tar ut sig och får en hjärtattack vid 42 års ålder, varvid läkaren dömer ut honom som förbrukad – hans hjärta tål inte mer. Han måste avbryta karriären och återvänder då till sin hembygd i Ljusåker i Norrbotten, där han flyttar in i den gamla folkskolan. Snart blir han ombedd att ta hand om kyrkomusiken och byns kör, vilket han gör ganska motvilligt, och snart blir han handgripligen indragen i alla de lokala intrigen och tragedierna.

Det underbara med Pollaks film är dess sprudlande liv alltigenom. Handlingen bjuder oavblåst på överraskningar, skådespelarinsatserna är utan undantag lysande, från den druckne busen Conny, som misshandlar sin fru, till byfånen Tore, som i sanningens ögonblick visar sig rädda hela kören när det gäller livet vid en tävlingskonsert i Innsbruck. Det är en varmt mänsklig film alltigenom och som sådan i högsta grad lovvärd och unik. Relationerna är äkta, liksom konflikterna och passionerna, till och med prästen är inte mer än mänsklig i all sin bedrövlighet, och musiken når sitt mål. I hela sitt liv har huvudpersonen drömt om att genom musiken få locka fram det bästa hos människan, och trots alla motgångar och intriger lyckas han till slut. Han dör salig på toaletten i Innsbrucks konserthus medan han genom takfläkten hör hur kören lyfter hela staden i filmens jublande final. Lyckligare kan man inte dö.

Det är alltså samtidigt en mycket dramatisk och mänsklig film vid sidan av dess karaktär av musikalisk fabel väl värd att berättas. Den har blivit en kultfilm i Finland, medan man i Sverige har behandlat den ganska styvmoderligt, som om det var tabu eller förbjudet i Sverige att filma känslor. Ty det är egentligen bara det allting handlar om i filmen – människors rätt att visa känslor.

En film av helt motsatt slag var den Oscarsbelönade och övervärderade amerikanska överklassfilmen om rika bortskämda människor som bara har tråkigt och föröder sina egna liv i småskuren självdestruktivitet, den depressiva "*American Beauty*" med Kevin Spacey i huvudrollen som uttråkad självdestruktiv familjefar som slutligen blir mördad av misstag av fel person i en omfattande missförståndskomplott. Alla i dessa blaserade överklassfamiljer i ett urtråkigt villasamhälle någonstans i Amerika är meningslöst självdestruktiva i ett slags dekadent undergångssträvan, då undergången tycks vara enda vägen ut ur den totala gråa ledsnaden. Filmen ger den negativaste tänkbara bild av Amerika.

Betydligt mer raffinerad var då den klassiska "*The Bad and the Beautiful*" i kanske den bästa Hollywoodskildring som har gjorts om producenten Kirk Douglas och hans hänsynslösa väg uppåt med förbrukade filmstjärnor lämnade kvar i diket bakom sig. Alla hatar honom, men ändå måste de alla till slut medge, att han som producent är den bäste och omöjlig att tacka nej till om han en gång vill göra film. Filmen är signerad Vincente Minelli (1952) som kunde sitt yrke och dess betänkliga baksidor utantill, och hans skildring därav går

aldrig till överdrift utan håller sig konsekvent till skärpt saklighet så långt borta från sentimentalitet och glamour som möjligt. Ändå är den, och kanske just därför, uppbygglig – den ljuger inte.

David Leans klassiska "*Brief Encounter*" har vi sett ett antal gånger förut och recenserat, varför vi avstår därifrån denna gång för att i stället närma oss dess författare, den beryktade Noel Coward, hatad och älskad som ingen annan, kallad *The Master* av hela Englands teateretablissemang, konkurrerande med Somerset Maugham och Bernard Shaw om publikens gunst, som hellre korsfäste Noel Coward än någon annan. Han var på något sätt helt enkelt den oförblommerade oförskämdhetens mest flamboyanta inkarnation, och det råder inget tvivel om att han var begåvad, vilket inte bara hans pjäser visar utan även den musik han komponerade och de filmer han producerade, regisserade och skrev, framför allt den enastående krigsfilmen "*In Which We Serve*" om en engelsk jagares liv från varvet till torpederingen, där Noel Coward själv spelar huvudrollen som skeppets kapten. Mest avslöjande om honom är dock hans romaner, där han framstår i all sin nakenhet som föga mer än en pratmakare som egentligen ingenting annat har att komma med än en smula raffinemang. Han var störande feminin, han trivdes bäst med att bara pladdra och verka underhållande genom tillfälliga tramserier, medan det att han alltid gjorde det med finesse och definitivt nog kände kvinnan bättre än både Maugham och Shaw plötsligt kunde slå ut i enastående konstverk som just "*Brief Encounter*" (med Celia Johnson i sitt livs roll som den ömma hemmafrun som aldrig avser eller vill bedraga sin man men gör det ändå då hon råkar ut för Trevor Howard som den mest kultiverade tänkbara läkare). Därtill kommer det onekliga faktum att han alltid var suverän som skådespelare, vilket varken Shaw eller Maugham ens kunde drömma om att vara. Till Noel Cowards säregna förtjänster hör också att det var han som upptäckte och drog fram Gertrude Lawrence, en av Englands främsta aktriser genom tiderna och Daphne du Mauriers bästa väninna – om de inte rentav var mer än väninnor. Daphne du Maurier, en Baconian som skrev biografier om båda bröderna Bacon, hörde också till 1900-talets mest insiktsfulla människoskildrare, hennes förste älskare var Carol Reed innan denne ännu var känd, medan Noel Cowards Gertrude Lawrence nog var den vän som betydde mest för henne i hela hennes liv.

Allt detta apropå Noel Cowards enastående fina kvinnoskildring i den underbart enkla och banala men ändå desto djupare och fullkomligt oförglömliga "*Brief Encounter*".

Paus i Shakespearedebatten

I sin biografi över Anthony Bacon, äldre och sjukligare bror till Sir Francis Bacon, koncentrerar sig Daphne du Maurier uteslutande på Anthonys personlighet och öde som slav åt den olyckligt omdömeslöse earl Robert Devereux av Essex, som ju halshöggs av drottning Elisabeth efter att ha varit hennes främsta gunstling i ett tiotal år. En av huvudaktörerna i dramat var Sir Francis Bacon, jurist och kunglig rådgivare, som också hade Essex' benägna välvilja att tacka för sin karriär. Något gick fullständigt på tok i denna härva, och Lytton Strachey har i sin berömda biografi från 20-talet över dessa relationer för alltid brännmärkt Francis för hans förmenta låghet och uselhet i relationsdramat. Anthony och Francis stod ytterst nära varandra, det är helt klart att Francis älskade sin äldre bror, och frågan är om inte Francis i sina attacker mot Essex delvis åtminstone styrdes av en sorts svartsjuka. Francis var

den enda som klart genomskådade Essex' svagheter och håligheter i hans karaktär, vilket han inte tvekade att utnyttja till att sätta fingret på dem och gå till togs med. När man tar del av Francis brev och akter i saken får man intrycket att han inte kunde tolerera att Essex förfört och trålbundit hans äldre bror, som var troheten och ädelmodet personifierad. Anthony svek aldrig Essex när alla andra gjorde det, och när Francis efter Essex' fall försöker förklara sig för brodern och sitt handlingssätt svarar Anthony aldrig på detta. Från det ögonblick då Essex' fall inleds tystnar Anthony totalt och öppnar aldrig munnen mera för något skriftligt eller muntligt ord medan han genom denna tystnad markerar att han förblir Essex obrottsligt trogen.

Daphne du Maurier håller sig till detta drama och går inte in på spekulationerna i att Bacon skulle ha skrivit Shakespeare men kan heller inte hålla sig ifrån dem. I förbifarten tar hon upp uppenbara paralleller mellan Shakespeare och Francis Bacon, hon påpekar de konkreta sammanfallandena mellan Shakespeares och Bacons ord och mellan de konkreta skeendena i verkligheten och vissa av Shakespeares samtida dramer, men hennes tendenser häri tycks snarare peka på Anthony Bacons roll i Shakespeareverkens tillblivelse än Francis'. Man vet att Anthony skrev sonetter, men man vet inte vad det var för sonetter han skrev. Han var tre år äldre än sin broder och avled inte långt efter Essex' fall under konsekvent vidmakthållande av sin totala tystnad.

Daphne du Mauriers böcker om bröderna Bacon hör till det sista hon skrev. Hon blev så djupt engagerad i ämnet att hon skrev en till, "*The Winding Stairs*", som kompletterar boken om Anthony Bacon i det att den helt koncentrerar sig på Francis. Vi hoppas kunna komma över den snarast.

Ahasverus minnen, del 51.

Napoleon blev rädd i Spanien, ty där begick han sitt första misstag: i avsikt att hjälpa spanjorerna förolämpade han dem i stället, och det förlät de honom aldrig.

Men hela hans öde avgjordes i Erfurt under kongressen där 1808. Där bestämdes Rysslands bestämda mot Napoleon avståndstagande ställning, och där blev det spanska kräftsåret obotligt. Och den enda som hade reda på vad som verkligen avgjordes där i kongressen i Erfurt 1808 var Goethe, som Napoleon där fick träffa. Före Erfurt var Napoleon en oövervinnelig suverän, men i och med Erfurtkongressen var han utan att veta det själv redan en slagen människa.

Dock var hela anledningen till kriget mot Ryssland icke fiendskapen mot England utan den polska frågan: tsar Alexander vägrade gå med på att låta Polen bli fritt. Polen skulle tillhöra Ryssland, vilket Napoleon fann oacceptabelt. Detta var kärnan i kontroversen. Utan tsarens motvillighet att avstå från Polen hade Napoleon aldrig angripit Ryssland.

"Jag är världens gendarm," sade Napoleon, "skickad av Gud till att avgöra vad som är rätt och genomdriva hans rätt på jorden. Och hans rätt är att varje nation skall vara fri."

Aldrig har jag velat bli inblandad i politiken, och när jag fick veta att Napoleon sökte mig för att konsultera mig i en politisk fråga försökte jag fly. Men med Fouchés hjälp fick Napoleon rätt på mig, och det var sista gången Napoleon frivilligt bad om Fouchés hjälp. Sedermera skulle han alltid antingen vara tvungen att finna sig i Fouchés hjälp eller också enbart befalla honom, och

ingen var sämre till att lyda än Fouché, och det blev ännu en anledning till Napoleons undergång. Men det är en annan historia.

"Jaså, där är ni," sade Napoleon till mig då jag fördes till honom i ett tält i hållande regn i Polens gränstrakter. "Det var länge sedan vi sågs, det är nog mer än tio år sedan, men jag har inte glömt er, och Fouché har hållit ett öga på er. Jag visste nog hela tiden att ni inte var en bluff eller inbillning. Endast ni kan nu hjälpa mig med mitt öde: skall jag våga anfälla Ryssland eller inte?"

"Varför skulle ni anfälla Ryssland?"

"Därför att Ryssland hotar Europa, därför att Ryssland är ett kulturellt och civilisatoriskt U-land, därför att ryska folket förtrycks av en tyrann, därför att Ryssland ensamt fortfarande vågar ha en åstundan att bestämma över en enda europeisk medborgares frihet och liv!" skrek han.

"Är inte ni en förtryckare då?"

"Jag en förtryckare?" Han var förstummad.

"Ja, kallar man inte er en tyrann?"

"Vem har sagt det?" alltjämt lika förvånad.

"Har ni glömt Friedrich Slaps och hans martyrdöd för försök till vållande av er död?"

"Det namnet får mig att rysa," sade han lågt.

Jag väntade ett svar på min fråga.

"Är jag en tyrann? Är jag en förtryckare? Nej, säger jag, nej, nej! Aldrig har någon mindre än jag velat någon enda människas slaveri. Tvärtom! Ingen har någonsin så velat befria alla människor som jag!"

"Men ni krigar mot människor."

"Nej, människorna krigar mot mig! De franska revolutionskrigen har alla sin upprinnelse i det fruktansvärda missförstånd att drottning Marie Antoinette fick för sig att vi hade något ont i sinnet mot henne och hennes familj. Där började kriget. Hon uppbadade världen mot Frankrike. Hon fick hela världen att tro att vi ville mänskligheten illa. Alla krig kommer av missförstånd, och det enda sättet att besegra dessa missförstånd är att besegra kriget, och det kan endast besegras och kuvas med våld. Vi vill endast befria Europa, men Europas konungahus tror att vi vill hota deras ställningar. Nåväl, de är rädda för att förlora sina slott och förmögenheter. Med rätta fruktar de där för, ty den som har skall tagas ifrån medan endast den som ger skall bli belönad. Låt dem frukta. Allt som de inte ger folket godvilligt skall med rätta tagas ifrån dem. Men icke vill vi någon enda av dem något illa. De anklagar oss för att ha avrättat Frankrikes konungahus, men jag är oskyldig och tvår mina händer. Det var Fouché och Talleyrand som röstade för konungens avrättning och inte jag."

"Nu ljuger ni. Ni lät mörda Louis XVII."

"Nej, det var Fouché."

"Alltså vet ni om det, och det skedde under er regering, alltså var ni medskyldig."

Han böjde huvudet.

"Ni har mig. Men skall jag anfälla Ryssland eller icke? Endast det ville jag tala med er om. Allt annat är sekundära hårklyverier. Vad säger stjärnorna?"

"Ni kommer att anfälla Ryssland med eller utan stjärnor, det vill säga, ni skall göra det med alla stjärnor i världen, och ingen skall kunna stoppa er, men ingen stjärna skall vara med er när ni kommer tillbaka. Anfall Ryssland och besegra det i grunden, erövra och bränn det heliga Moskva, krossa det ryska tyranniska tsarväldet och det ryska hotet mot Polen och Europa, men vänta er ingen belöning. Som Jesus skall ni fullborda er uppgift i världen men icke få någon lön där för. Tukta Ryssland och nå ert livs höjdpunkt och största ära, men vänta er ingenting mer därefter."

"Det är allt vad jag ville veta. Jag tror på er. Nu vet jag att ingenting kan stoppa mig. Men jag ger mig inte ut på denna min farligaste resa utan er i min tross. Jag måste ha en gisslan mot ödet. Kommer ni med?"

Det svindlade för mig. Napoleon, världens härskare och största idealist, frågade mig om jag ville följa med på vad som måste bli historiens dittills största och mäktigaste skede och fälttåg och äventyr!

"Som vad?" frågade jag försiktigt.

Han kom fram till mig och tog mig om axeln.

"Som min jämlike," sade han leende i storsint förtrolighet.

"Er jämlike i vad?" stammade jag.

"Min jämlike i ödet."

Då förstod jag honom. Han log inte mer. Han visste var han hade sitt öde, och han bad mig hålla honom sällskap i det, han bad mig att hålla honom om handen när han gick det till mötes.

"Jag följer er gärna," sade jag.

(forts. i nästa nummer.)

Kalender, september 2005

- 1 Staten Libanon fyller 85 år.
- 4 Mary Renault fyller 100 år (avliden).
40-årsminnet av Albert Schweitzer.
- 5 Arthur Koestler 100 år.
- 9 Chaim Topol 70 år.
- 10 Robert Koldewey 150 år, Babylons återupptäckare och nyutgrävare.
José Feliciano 60 år.
- 13 Claudette Colbert 100 år.
- 18 Greta Garbo (Gustafsson) 100 år – odödlig.
- 22 Paul Muni (Weisenfreund) 100 år, karaktärsskådespelare ("Scarface" bl.a.).
- 23 Mickey Rooney (Joe Yule Jr) 85 år.
- 30 Michael Powell 100 år.
Johnny Mathis 70 år.
50-årsminnet av James Dean.

Dröjsmålsresan, del 4: Historiskt avgörande i Bulgarien

Det var svinkallt i Athen med nordliga vindar och säkert under 10 grader när jag lämnade det. Snömassorna låg tunga över Parnassos, men värmen i tågagnarna var som i en bastu. Till hela min vagns övriga befolknings fasa öppnade jag fönstret då och då, då jag hade den privilegierade sitsen intill det, då jag inte kunde annat. Folk blev snurriga av värmen ombord, vilket manifesterade sig i diverse symptom som total utslagenhet och att min granne stälpte ut hela sin kaffemugg så det skvätte i hela vagnen. Man fick plaska i kaffe därefter. Lyckligtvis låg mitt bagage på hyllan.

Även Peloponnesos hade haft någon snö kvar på bergen, men Parnassos liknade mest Klippiga Bergen om vintern. För säkerhets skull hade jag tagit ett tidigare tåg för att få något andrum i Thessaloniki före Sofiatågets provningar, vilket visade sig klokt, då tåget blev en hel timme försenat. Det var helt fullproppat så att folk stod i gångarna, då fredag inte är en lämplig dag för en

längre tågresa i Grekland. Dessutom var det den första april, och många stående i gångarna kände sig nog som dumma sillar.

Genom andrummet i Thessaloniki kunde jag unna mig en liten middag där i det anrika stationskaféet, som trots sin renovering för några år sedan numera helt återtagit sin gamla bullriga stil. Man var helt som hemma.

Naturligtvis påverkade det kylslagna vädret resan negativt på så sätt, att man undrade vad man egentligen hade att göra här nere efter att man fullbordat sina medhavda arbeten. Redan hade jag avklarat tre fjärdedelar av mitt medtagna pensum efter bara nio dagar av resan och var inte alls medtagen för det medan man i stället hade kännningar av vad man försummade där hemma, vilket ju var betänkligt.

Jag fick ett angenämt ungt par som resällskap norrut från Thessaloniki. De var bulgarer, men hon, en grann rödhårig skönhet, kunde någon engelska och visste att berätta att det var åtta minusgrader i Bulgarien på natten. Jag hoppades det var varmare på dagen.

Gränsformaliteterna var värre än någonsin, och mitt vackra unga par försvann i okända öden in på byråkratkontoret. I stället invaderades min kupé av våldsamt pratsjuka och grälände rumäner – tåget skulle fortsätta till Bukarest efter Sofia. Natten blev alltså fullkomligt förstörd med tre timmars gränsformaliteter och grälände rumäner fördelade på tre generationer och fyra robusta karlar. Jag fick senare av Diana veta att de överdrivna gränsformaliteterna berodde på accelererade problem med drogtrafik.

Vintern härskade ännu i Bulgarien vilket visade sig när solen gick upp efter en sömlös natt och belyste ett fullkomligt naket landskap som var desto skönare och vildare i sin nakenhet av det fullkomligt klara vädret. Bergen var snötäckta, och Rilamassivet framträdde som en mindre men icke desto mindre praktfull och imponerande version av Annapurna. Det kunde inte bli vackrare i det gnistrande vinterlandskapet.

Tåget var bara knappt två timmar försenat. Jag begav mig genast till fots och fick för första gången sedan Tyskland dra på mig strumpor och handskar. Mycket hade moderniserats i Bulgarien och mycket hade moderniserats bort, men ändå var lyckligtvis allting sig likt.

Diana tog emot med fullödiga frukost och hade just börjat vänta sig ett nytt meddelande om en ny försening från min sida när jag dök upp. Även Jevgenij var hemma, och Dianans mor Jotka, 85 år i år och fortfarande lika hänsynslöst aktiv och i farten som vanligt, hade bara för en vecka sedan rest hem till Tyskland. Den enda hälsokrisen som mötte mig i Bulgarien var påvens, som berörde hela världen. Han var döende, och fastän han egentligen varit döende och överlevt sig själv sedan attentatet 1981, som gav honom ett antal kulor genom inälvorna och livsviktiga organ, var han nu mera döende än någonsin. Han kunde inte längre kommunicera och hade inte kunnat det sedan i onsdags, nu var det lördag, och i stort sett det enda han kunde göra var att öppna och stänga ögonen, vilket han gjorde vid tilltal. Men han är en seg gubbe, och så som han hållit på i 24 år efter attentatet lär han nog hålla världen i spänning ett tag till.

Och så plötsligt meddelades det att han hade gått bort enligt sin egen önskan klockan 9.37 på kvällen, och hela världen sörjde med rätta, ty detta var i sanning en historisk påve med ovanlig initiativkraft för en ledare av den katolska kyrkan med dess 1,1 miljarder medlemmar, världens tredje största folkenhet efter Indiens och Kinas befolkningar och definitivt dess mest internationella och universella. Mer än någon påve före honom, och kanske i rak motsats till nästan alla tidigare påvar hade han visat en universell förståelse för alla folk och religioner, bett judarna om ursäkt för alla kyrkans historiska

förföljelser av dem och dess slapphet i andra världskriget, bett muslimerna om ursäkt för korstågens övertramp och även som den förste påve någonsin besökt synagogor och moskéer och även behandlat Dalai Lama som en broder och kollega och respekterat hinduismen. Mera kontroversiellt var hans ställningstagande mot varje form av födelsekontroll och mot varje form av abort, som måste betraktas som kortsynt i beaktande av befolknings-explosionens problem och som hänsynslöst mot alla kvinnor som tvingas föda oönskade barn. Ännu mera kontroversiellt var hans fjäskande för islam och hans varningar för buddhismen, vilket dock ägde rum före 11 september 2001, och han tog emot Dalai Lama efter det. Hans viktigaste insatser var dock hans politiska, vilka inte kan förnekas fastän han bara var en andlig ledare. Utan honom som påve hade antagligen aldrig *Solidarnosc* slagit igenom i Polen och hade troligen östblocket med Warszawapaktens och Berlinmurens fall fördröjts. Det var också en polack som kanske mest låg bakom manövrerandet av honom till påvestolen 1978: *Zbigniew Brzezinski*, säkerhetsrådgivare i USA under både Kissinger, Ford, Carter och Reagan, en av dessa hemlighetsfulla män bakom kulisserna som aldrig träder fram själva bara för att desto mera ostört kunna fortsätta agera bakom kulisserna. Slutligen låg det någonting i vad CNN:s kvinnliga TV-*speaker* sade av rent misstag i sina utläggningar över påvens död: att påven hade varit kyrkans första icke-katolska påve på 450 år. Hon menade "icke-italienska" men sade faktiskt "icke-katolska".

(forts. i nästa nummer.)

Den besynnerliga bombresan, del 14: Värre problem.

Hur kunde det gå så in i helvete fel? De var mina bästa vänner i Italien, vi hade en eventuell Ladakhresa att planera tillsammans, jag hade tagit med mig nya Indien-diapositiv åt dem att glädja dem med, kommunikationen hade fungerat, och då de inte svarat på mina mail hade jag antagit att läget var oförändrat positivt. Mina fem meddelanden på deras telefonsvarare, det första för två veckor sedan, måste ha gått fram – om de inte rest bort utan att meddela något. Vad hade hänt? Allt var möjligt, och jag visste ingenting.

Efter sex timmars vaken väntan utomhus genom den kalla regniga natten kunde jag äntligen ta det första morgontåget därifrån, slagen till slant. Jag var naturligtvis helt förstörd.

Mina planer hade varit att stanna hos dem över helgen till måndagen och sedan fara till Franco i Rom. Skulle jag nu fara till Rom genast? Nej, jag valde i stället att retirera till Verona för att kunna slicka mina sår, vilket behövdes. På tåget från Milano till Verona kunde man åtminstone få sova ostörd i två timmar.

I Verona hade vädret varit fint hela tiden – inte ett regnmoln hade dragit förbi. Ändå hade meteorologerna förutspått regn även här denna dag.

Verona har under flera år utmärkt sig genom detta meteorologiska fenomen, att undandra sig det dåliga vädrets förbannelse, hur stormigt och eländigt det än kan vara i hela resten av Italien, som om Verona var skyddat genom en sorts osynlig glaskupol, som automatiskt uteslöt alla möjligheter till dåligt väder från denna horisont.

Jag diskuterade inte alls vad som hänt i Piemonte med mina släktingar. Med Alberto hade jag i stället ett långt samtal om det alltmer brydsamma problemet i hela Europa och särskilt medelhavsländerna: den illegala

invandringen av muslimer. Detta är ett långt och bekymmersamt kapitel som bara blir värre hela tiden, då en betydande del av dessa arbetslösa muslimer som mest lever på socialbidrag mest tycks ägna sig åt kriminalitet i form av droghandel och bomber. Tyvärr har det blivit så i praktiken, att var det finns muslimer har man anledning att även frukta terroristisk verksamhet.

Det grundläggande i problemet är att muslimerna inte anpassar sig efter det lands normer de kommer till. I stället kräver de att det landet och de människor de får att göra med skall anpassa sig efter dem, och de ser det som en självklarhet att dessa måste konvertera till islam. De kräver således att de omgivningarna de kommer till som inte är muslimska ska bli muslimska, och om det inte går av sig själv tar de till med för oss oacceptabla metoder. När vi gör motstånd tar de till med Al Qaida och bomber och värvar självmordsbombare.

Det är således religionen islam det är fel på, den enda religion som förhärskar våldet i religionens namn och som har det inskrivet i sin heliga (ofelbara) bok att alla som ger sina liv för islam får som lön ett paradiset med alla sinnliga fröjder, i synnerhet vackra flickor. Detta är sinnessjukt och ett rent charlatanmässigt lurendrejeri.

Vi pratade också om detta med Cristinas vänner, som vi tog en underbar promenad med ut på landet i en gyllene vårsols förlovade tecken. En av dem hade rest i Skandinavien och förundrats över dess monstruöst höga självmordsstatistik. Jag hävdade att den bara gällde Sverige, Finland och Danmark – inte Norge. "Hur kan världens mest välbärgade länder ha en så hög självmordsstatistik?" var hennes skäliga fråga, och jag kontrade med att Japan, Ungern och Österrike låg på ungefär samma nivå i denna betänkliga statistik, och jag ville mena, att orsaken var olika i olika länder. I Finland lär de flesta som begår självmord vara sådana som menar sig ha misslyckats med sina liv, inte ha lyckats med sin karriär och som därför inte kan förlåta sig själva. Åtminstone är de flesta finnar som begår självmord i Sverige sådana fall. I Sverige beror de flesta självmordsfallen på depression. I både Sveriges och Finlands fall kan självmorden också i hög grad ha klimatologiska förklaringar, då den långa kalla mörka vintern är fruktansvärd och de flesta självmord äger rum i november-december. De danska självmorden kan också delvis ha sin förklaring i detta, medan i Norge folk helt enkelt är friskare och sundare till kropp och själ. Den höga japanska självmordsstatistiken kan ha sin förklaring i hur det samhället är och fungerar, medan jag inte kan uttala mig om problemet i Ungern och Österrike. Jag kan dock tänka mig att Ungerns problem kan vara besläktat med Finlands, då ungrarna är lika stolta och kräver lika mycket av sig själva som finländarna. Dessa är även kända som de pålitligaste arbetarna, då de pratar minst och får mest utträttat, samtidigt som de super mest, har den högsta hjärtinfarktsstatistiken och den högsta mentalsjukdomsstatistiken. Buenos Aires har dock den högsta statistiken i världen när det gäller psykiatertäthet med Tyskland som bekymmersam tvåa.

Vi diskuterade även vad som bestämmer ett lands välfärd. Vad är den säkraste måttstocken på välfärd? Min mening var att det var utbildningsnivån. Sverige hade världens högsta och stabilaste utbildningsnivå under 50-talet tills Olof Palme blev skolminister 1963 och vann sig om att förstöra systemet för att genomföra ett mera socialistiskt betonat sådant. Men man kan inte anpassa ett lands utbildningssystem efter en politisk ideologi utan att utbildningen blir lidande. Därför upphörde Sverige att vara en välfärdsstat redan under 60-talet. Det materiella förfallet blev följdsligt och oundvikligt.

(I nästa nummer: *Fullträff i Rom.*)

Regnflykten, del 11 : Kvalet och valet.

(Tillsammans med Sergio och Silvia från Milano hade vi fattat det dramatiska beslutet att trotsa det mördande Rothangpassets bortregnade vägar och ta oss över passet till fots.)

Det regnade. Det hade regnat hela natten. Prognosen var den sämsta tänkbara för besegring av Rothangpasset till fots. Det hade regnat hela dagen igår. Ändå gav vi oss iväg. Klockan fyra var det uppstigning, halv 5 var vi vid busstationen, ingen buss skulle gå till Kothi, så vi tog en jeep för 300 rupier (tre personer). Det var ännu mörkt när vi kom fram. Det regnade fortfarande. Vår jeepchaufför visade var genvägen genom skogen gick upp mot Marhi och Rothang, och det vandrade faktiskt folk upp för den stigen. Men det var bara lokalt folk utan packning. Vi hade tonvis med packning.

Efter en stärkande kopp te inledde vi företaget. Det visade sig att stigen var mest bara lera och en hal sådan. För vartannat steg upp och fram kanade man ett steg ner och bakåt. Förr eller senare föll man – ordentligt. Leran kändes igen. Snart var man täckt av lera, mudder, gyttja och annan gegga. Men det gick uppåt, ett steg i taget, och man lärde sig snabbt att tänka sig för före varje steg. Hade man tur fanns det stenar man kunde använda som fotfäste, hade man otur fanns det inte. Det svåraste var ryggsäcken, som gjorde en ohjälpligt baktung och drog en bakåt och nedåt hela tiden och om och om igen drog omkull en bakifrån. Dessutom hade jag mitt tunga handbagage, som bara var i vägen, och en axelväska, som bara gled av hela tiden. Dessutom gick jag med paraply mot det skvalande regnet, med vars hjälp jag även hjälpligt höll balansen och axelväskan uppe. Men Silvia och Sergio hade det betydligt värre. Silvia bara ramlade hela tiden och måste nästan oavbrutet krypa, vilket hon kunde göra på alla fyra då hon bara hade ryggsäck, medan Sergio släpade på ett ton av utrustning. Utom en ryggsäck större än han själv bar han en annan ryggsäck framtill och handbagage. Naturligtvis blev han sist men gick ändå stadigt uppåt. Då och då anropade mig Silvia någonstans bakifrån och nerifrån om vilken väg hon skulle ta. Jag försökte att åtminstone hålla mig synlig för dem, och när jag nådde någon plåtå som var synlig från längre håll väntade jag där tills Silvia fick syn på mig.

Så kom vi till forsen. Naturligtvis plurrade man i så ordentligt att ansiktet kom under vattnet och man fick vattenlock i öronen. Det var bara att kravla sig upp ur vattnet och fortsätta.

Emellertid blev varje steg tyngre ju högre man kom och bagaget också. En lokal begåvning erbjöd sig att bära mitt bagage för 20 rupier. Jag vägrade. Emellertid blev mitt tunga handbagage en sådan belastning och ett sådant hinder för min uppstigning att jag till slut måste anförtro det åt honom för 20 rupier. Därmed var det värsta över.

Vi kom upp till vägen där den alltjämt var farbar, och där hade upprättats ett litet trångt tetält. Där kunde man pausera, stärka sig med en kopp te, tvätta av sig all gyttjan och geggan som fullkomligt täckt in en och sedan fortsätta en bekvämare vandring på vägen, ehuru det fortfarande skvalade och fortfarande var 7 km kvar till Marhi före Rothang.

Dock kunde man nu ta ovädrets skador i skärskådande. Ett ras hade rivit med sig åtskilliga partier av serpentinvägen, och vi såg trucken som hade strandat vid den omkomna bron. Den föraren hade dock klarat sig med överkomliga skador, medan två tältare överraskats av regnvädret och spolats bort av en gyttjespringflod och omkommit. Alla tre var indier. De två tältarna

hade dessutom festat och varit berusade, så ingenting hade kunnat hjälpa dem. Det blev ett vått slut på den våta festen.

Så uppenbarade sig miraklet. En buss kom ner mot oss från Rothang. Den stannade ett långt stycke ifrån och ovanför oss, och för att nå fram till den måste vi ytterligare klättra upp bland morasen en bit. Men det gick av bara farten, och äntligen fick vi i bussen tak över huvudet mot det torterande skvalande regnet. Snart startade bussen, och vi upplevde det att vara på gång igen som rena befrielseunderverket.

Det varade dock inte så länge. Vi hade vandrat 10 km uppför, och efter 10 kilometer till stannade bussen. Då hade den i Marhi blivit fullknökad. Alla måste nu stiga av för att klättra upp till nästa stafettbuss, som väntade på en ny klipphylla högt där uppe. Det var sista etappen. Det var strax före Rothang på nästan 4000 meters höjd, och denna buss slapp vi sedan lämna.

Men det råa vädret var svinkallt på denna höjd, och för att alls kunna hålla någon värme föredrog jag att stå i gången, så att jag kunde röra mina lemmar lättare och framför allt hålla liv i vaderna, som verkligen frös – vi hade säkert vadat genom tjugo strömdrag. Stackars Sergio huttrade som en frusen gris vid nordpolen och kunde till råga på eländet inte hitta sin biljett, som han köpt i den första bussen och måste uppvisa i den andra. Annars blev det ny biljett eller avstigning. Duellen mellan den formalistiska konduktören och Sergios italienska temperament blev ihållande, men Sergio hade rätt: alla i bussen hade sett honom betala i den första bussen, och han fick allmänt medhåll från medpassagerarna.

Vi kom över passet och ned på andra sidan till Kokhsar, där det blev lång paus. Många steg av, och en av passagerarna gav Sergio en biljett utan att konduktören såg det. Därmed hade det problemet funnit en tacksam nödlösning.

Vi stärkte oss med te och kunde värma oss vid ett eländigt tekyffes köksugn. Här måste vi även uppvisa våra pass för en *checkpoint*, och Sergio och Silvia passade på att utfråga polisen om möjligheten att ta oss till Spiti. Konduktören på den första bussen hade sagt att vägen till Spiti över Kunzun La var blockerad vid Chandra Tal, men polisen förnekade detta. Det vanliga förhållandet i Indien: alla har olika versioner och uppfattningar om samma sak.

Vi fortsatte dock till Keylong. Vi lockades att ta in på ett hotell som hade varmdusch fastän det ännu var under konstruktion. En varmdusch var vad Silvia och Sergio längtade efter mer än något annat.

Jag tog närmare reda på våra möjligheter att ta oss vidare. Man kunde inte ta sig med buss till Kaza, inte ens från Keylong, men man kunde ta sig dit med taxi. Det skulle kosta oss 1300 rupier per person (260 kronor) för 200 km, men många framhöll att vägen var riskabel och mycket dålig. Risken var att det skulle regna även där och att vägen även där skulle råka ut för bortsköljningar till exempel medan man var där. Vägen till Ladakh var mycket säkrare, och det skulle avgå en buss till Leh tidigt i ottan följande dag. Även i Ladakh hade det dock börjat regna.

Jag fattade det smärtsamma beslutet att avstå från Spiti (där det regnade liksom i Manali och Keylong) och i stället satsa på solen i Ladakh. Det var att medge ett definitivt nederlag, men jag fann att det var det enda förnuftiga att göra.

Det vimlade av strandsatta resenärer i Keylong. En stor holländsk grupp var på väg från Leh till Manali. De visste om Rothangs skräckscenario och var därför naturligtvis nyfikna på våra erfarenheter därifrån. Jag varnade dem för det värsta: lervälling hela vägen ner. Deras ledare, en erfaren Spiti- och Kinnaurrenenär, såg på mina gyttjiga byxor och var inte alls imponerad. "Inget

blod, inga skador, inga blåmärken, inga revor i kläderna, inga trasiga skor? Då är det ingenting." Hon skulle ha sett hur blodig min handduk blev efter att jag torkade mig efter duschen. Mina ben var alltså märkbart sargade efter Chitkul.

Vi hade i Manali vid avfärden mött två andra italienare som helt entusiastiskt satt sig i en jeep tillsammans med en grupp hinduer som alla skulle raka vägen till Leh. De blev kvar på vägen. Dessa italienare hade redan förlorat en hel del av sitt bagage på Indira Gandhi Airport.

De två danskarna från mitt hotell blev också troligen kvar i Manali. De gjorde säkert ett försök att ta sig upp, men de kände till förhållandena, och den ena led av svällande fötter vid hög höjd. Som fullkomliga noviser på sin första Himalayaresa hade de ingen chans med sina tunga emballage. De var två *grand danois*, men deras tunga ryggsäckar var ännu större. Vid det första halkandet i leran skulle de åka ner till botten, vilket vid varje nytt försök skulle bli en ständig favorit i repris.

En gammal schweizare från Genève satt i Paying Guest House Café och hade också tänkt sig till både Manali, Spiti, Kinnaur, Sangla och Chitkul. Han visste att vägen från Spiti till Kinnaur var stängd, att vägen till Manali var stängd och att kanske även vägen till Spiti var stängd, men han vägrade återvända till Leh, varifrån han just hade kommit. Han var astrolog och filosof och tog det mycket lugnt, enligt holländarnas måtto: "Det enda du kan göra är att ta det lugnt, ty det är verkligen ingenting annat du kan göra åt saken."

Där träffade jag också resans första svensk. Tony från Örebro hade bott 26 år i Indien och nästan glömt sitt svenska språk. Han brukade bara engelska och hindi. Hans motiv för att lämna Sverige hade varit, att där hade alla irriterat sig på att han var en så glad natur. Han var verkligen en mycket glad natur, fryntlig och skojfrisk till tusen, och han gav mig några praktexempel på anglo-indisk stavning:

"*Cheap and beast*" (i stället för "*cheap and best*", som det står på många hotell,)

"*Cold cock*" (i stället för "*cold coke*" på en menysedel,)

"*Smashed potatoes*" (i stället för "*mashed potatoes*",) "*Dont washing at here*",

"*Bread and Breakfast*", "*Good cock at Hotel Anal*",

och den bästa av alla vägvarningsskyltar: "*Experts expect the unexpected*", och flera andra.

Gradvis tycktes regnet avta medan vi tog igen oss, men det hade varit resans värsta dag, morgonen hade varit en mardröm, men vi hade nu korsvägen bakom oss. Dagens mest säregna sensation var kanske emellertid när vi for över Rothang i gisslande rykande regnväder medan bussen krängde våldsamt på serpentinvägarna, så att man fick känslan av att man i själva verket befann sig på ett skepp i storm på väg runt Kap Horn. Associationen var oavvislig i omständigheternas påträngande verklighet. Jag stod ju upp i gången då och måste krampaktigt hålla i mig för att inte tumla över ända, som vid relingar, och man såg ingenting annat än silhuetter av det förfärliga Rothangpassets svarta och mordiska klippor, som man med nöd lyckades klara sig undan efter fruktansvärt motstånd vid uppklättringen. Jag hade aldrig drömt om att göra det utan Sergio och Silvia. Sergio visade från början en envis beslutsamhet som i sin okuvlighet var tryggheten själv, som det bara var att förtro sig åt och följa.

(I nästa nummer: *Befrielsen*.)

Lycklig resa med komplikationer, del 1 : Ankomst: Shimla

Resan började i fullständigt kaos. Fredag den 29 juli 2005 var det U2-konsert i Göteborg och hela staden därför i hysteriskt upplösningstillstånd. Man hörde alla språk på gatorna men bara från vilda ungdomar, som kommit från när och fjärran, Norge, Danmark, Holland, Tyskland och England för att närvara vid detta heliga tillfälle. Staden såg ut därefter – skräpet låg i drivor överallt, folk (ungdomar) låg utslagna överallt, varje krog var sprängfylld av berusade festande ungdomar, som vänt upp och ner på hela staden och kände stolthet och glädje över detta. Om rockmusik är kultur så är allt barbari kultur.

Min buss skulle gå 02.00 under natten från Centralstation, och även denna var översvämmad av vild ungdom. Alla skulle tydligen resa just denna natt, och busschaufförerna hade problem. Det skulle tydligen gå två olika bussar till Köpenhamn, den ena skulle vidare till Berlin medan den andra skulle stanna vid Kastrup. Det säger sig självt att problemen blev oöverskådliga då ingen passagerare visste vilken buss som var vilken eller vilken han/hon/det skulle med. Den enas avgångstid var fem före två, den andras fem över två. Allt var ytterst väl organiserat.

Bara en bagagelucka öppnades, så att alla måste pressa in sitt bagage där, varvid allas bagage mosades eller massakrerades. Jag tog kvickt ut mitt bagage därifrån när jag märkte att jag annars aldrig mer skulle få ut det.

Men vi kom iväg om dock mycket försenade, och naturligtvis uppstod det tumult på bussen, då en holländska, när hon av helt naturliga skäl somnat, tappat plånboken och fått den länsad av okänd person som passat på. Någonstans utanför Malmö måste vi stanna extra för att plocka upp en hord vilsna resenärer (holländare, engelsmän och polacker) som hamnat på fel buss. Omsider kom vi fram till Kastrup efter en händelserik natt utan sömn.

Jag hade aldrig varit på Kastrup förut och fick orientera mig i riskerna där att gå fel. Hamnar man i fel avdelning, exempelvis i B i stället för C, hittar man aldrig rätt igen. Särskilt svårt var det att hitta tillbaka från toaletten, som låg på ett annat plan i en annan dimension i en annan värld i en annan sfär med outrannsakliga slussanordningar där emellan, naturligtvis utan vägindikationer.

Resans förhistoria var lång. Förra året hade paret Silvia och Sergio från Milano och jag misslyckats med att nå Spiti, varför vi inriktat oss på ett nytt försök i år. Då hade vägarna spolats bort av översvämningar. Ingenting garanterade att samma sak inte skulle hända igen, då i år monsunen var värre än förra året – hela Bombay simmade och drucknade, 800 döda tills vidare. Men Silvia och Sergio väntade på mig i Shimla, och jag fick inte svika dem. Det var, som det heter i professionella sammanhang, som Ingemar Stenmark gjorde till ett bevingat ord, "bara till å åk".

Samtidigt var det en historisk dag. Dag Hammarskjöld fyllde 100 år, Eyvind Johnson fyllde 105, det var Robert Schumanns och Vincent van Goghs dödsdag, och Letnany-förlaget, denna filibusterskriftställarhjärntrustförening, fyllde 10 år. Men framför allt betecknades dagen av Sir Francis Drake, som 1588 i Devonshire stördes i ett *boule*-spel när den spanska armadan dök upp. Han avslutade spelet först innan han besegrade den spanska armadan.

Ju mindre sagt om Sjeremetjevo, Moskvas skamfilade flygplats, desto bättre. Det var ett antal år sedan jag var här senast, och mycket hade förändrats, men resenärerna låg fortfarande i drivor omkring i hela flygplatsen, som hade väldigt få sittplatser. Den gamla restaurangen, där man förr alltid blev bjuden på mat om man hade en lång väntan, var nu en bar med störande musik av det slag som ingen fick välja själv. Min väntetid var sju timmar, vilket är ovanligt

kort för Sjeremetjevo. Till nöds fick man en sittplats som var skev och bestod av metall. Endast sten hade varit hårdare.

Även ett sådant ställe kom man dock ifrån, planet lyfte och förde en till Delhi, där det var 35 grader varmt på natten. Det blev en svettig dag. Före gryningen lyckades jag ta en buss in till bussterminalen, där jag fick en buss till Shimla redan klockan 8. Vädret var förvånansvärt vackert i dessa monsuntider men desto varmare. Det blev en paus halvvägs till Chandigarh, en i Chandigarh och en halvvägs upp mot Shimla under denna resa på tio timmar. Den längsta sträckan var den sista, då det snurrades ordentligt omkring uppe i bergen mellan Bagsu och Solan, så att man hela tiden tyckte att man åkte tillbaka igen, men till slut kom man faktiskt fram till Shimla – i ösregn. Då hade regnet hunnit i kapp.

Ingen Sergio och Silvia fanns på vårt avtalade möteshärbärge YWCA, och jag förstod snart varför – där fanns inget vatten. Några israeliskor visste att berätta, att ägarna satte på vattnet ibland och stängde av det ibland, som de behagade. Varmvatten fanns bara att tillgå i ämbaren, och för detta betalade man 300 rupier. Rummet var trevligt, men priset var hutlöst i brist på faciliteter. Naturligtvis hade Silvia och Sergio backat direkt.

Jag uppsköt rengöringen av min i två dagar med smuts och svett inpyrda kropp och satsade på en lämplig middag i stället. Maten hade ju i princip uteblivit i två dygn – snåla plastransoner på flyget, ingenting i Moskva och ingenting under 10 timmar i buss. Min kropp, som stått ut med denna behandling i 39 timmar, förtjänade ett skrovsmål åtminstone till att börja med.

Så kom jag tillbaka till mitt bedrövliga vandrarhem, och den första jag mötte var – Silvia.

Resan blev ovanligt lycklig hela vägen och kan indelas i följande avsnitt:

2. Krisöverläggningar och –åtgärder
3. Expeditionen börjar
4. Nya ambitioner
5. Succén fortsätter i Key och Dankhar
6. Sista dagen i Spiti
7. Nya Rothangmardrömmar
8. Fast i Keylong
9. Framkomst: Leh
10. Krisen i Sumdo
11. Pastoral idyll i Thingmosgang
12. Sex jakar vid Bong Bong La
13. Johannes föreläsning
14. Plåster på såren
15. Reträtt i Alchi
16. Italienska extravaganser
17. Inför slutet
18. Kontroversiell Nubraexpedition
19. Farväl till Ladakh
20. Snöstorm vid Baralacha La
21. Hemma hos Roerichs
22. Den engelska kyrkogården i Manali
23. Vägen till Shamballah
24. Den hemska hemresan

Länstolsresan, del 18: Nepalfiaskot.

Richard skulle till Nepal. Jag berättade för honom vad jag hade hört om mardrömsbussresorna där, polisspärrens vedermödor, stillasittandet i tiotals timmar och banditöverfallen, men han hade redan sin biljett och tänkte åka dit på vinst och förlust hur motvilligt det än var. Det var många som åkte dit. Det kunde mycket väl hända att det var riskfritt och smärtfritt, Mateusz som kommit därifrån hade sagt att det varit det, vilket hjälpt mig att fatta beslutet att åka dit, men han var den enda. Alla andra vittnesmål och även från nepaleser tydde på att landvägen var osäker och kunde vara farlig. Jag var 52 år och kunde inte längre tillåta mig att ta risker. Alltså svek jag Nepal och kände mig visnen för det. Jag beklagade det i ett brev till Shekhar, min bästa vän där, men kunde inte nå Dave i Kathmandu eller senare någon annan, ty i Darjeeling upphörde Internet plötsligt att fungera.

Inte heller blev vädret bättre i Darjeeling. Tvärtom. Regnskurar var att vänta. I Pelling hade vädret varit klart, men så fort jag återkom till Darjeeling skockade sig molnen. En traditionell utflykt till Tiger Hill var inte helt tillfredsställande, och värmen i rummet steg inte över 14 grader.

I stället gjorde jag upp en helt ny resplan och beslöt att satsa på Bodhgaya (för första gången på åtta år) trots riskerna i Bihar för att stanna en hel dag där före återresan till Delhi med förhoppningsvis ett återbesök i Dharamsala. Möjligheten låg också öppen att eventuellt avbryta resan tidigare, vilket dock vore synd. I Dharamsala skulle jag kunna köpa och läsa mycket böcker.

Så det var dags att bjuda Darjeeling farväl med alla dess dimmor och moln, dess kyla och råhet och dess anryckande vinter. Jag försökte avlägga en avskedsvisit hos Dolly, men hon var naturligtvis inte hemma. Hennes dotter bekräftade att vintern nu var i antågande. Karnevalen hade tagit slut igår efter två veckors nästan oavbrutet oväsen, *Chowrasta* hade varit ockuperat av allsköns öronbedövande jippogrupper, och Dolly hade bott strax intill och fått utstå detta dagligen och nattligen och naturligtvis blivit sjuk på kuppen. *Chowrasta*, den stora öppna platsen vid toppen av *the Mall*, är det enda stället i Darjeeling där man som vanlig människa kan sitta ute och dricka te. Detta var omöjligt i år på grund av den stökiga karnevalen, som började när jag kom och slutade när jag for.

Men det fanns även andra människor och vänner, både gamla och nya, av vilka jag naturligtvis inte kunnat hälsa på alla. Jag tänkte mycket på Sri Ram, som senast jag sett honom för fem år sedan var gammal och grinig och sjuk och hotats av vräkning, min första vän i Darjeeling, som jag inte nu visste om han fortfarande levde. Mitt värdfolk var underbara, och jag såg fram emot att få komma tillbaka kanske redan nästa år. Men de trevligaste mänskorna i Darjeeling var gamla och unga engelsmän.

Ett par äldre tanter slog sig ner vid mitt bord i restaurang Kunga sista kvällen i Darjeeling. De var pensionerade lärare och hade framför allt arbetat i Burma. Det gäller att bara se till att man spenderar sina pengar så att folket får dem och inte regeringen. Det är inga svårigheter att resa på egen hand i Burma. Jag rekommenderade åt dem alla mina ställen i Sikkim och i synnerhet Lama Yondas skola i Pelling, då de ju var lärare.

Men mitt intressantaste möte och samtal hade jag med Dollys man, som tjänstgjort som munk vid den japanska fredsstupan i Darjeeling. Han mindes livligt oroligheterna 1987, i vilka tusentals människor strukit med, ännu fler i Kalimpong än i Darjeeling, och en fjärdedel av staden bränts ner. Efter det hade Darjeeling och Kalimpong aldrig mer blivit sig riktigt lika. Även andra katastrofer hade inträffat. Nyligen drog ett jordskred med sig 40 hus och

hundratals människor ner i dalen. Han berättade att det nu fanns 80 sådana japanska fredsstupor runtom i världen medan initiativtagaren, ordens instiftare, hade haft som mål att nå antalet 100 – minst. Det lyckades inte under hans levnad.

Morgonen för mitt avsked framträdde Kanjenjunga diffust men dock, liksom för att locka mig att dröja kvar väl medveten om att det inte skulle gå. Solen trädde fram och värmden men tog slut så fort jag satte mig i jeepen. Vid Ghoom rullade dimmorna emot oss, och sikten förkortades till knappt tio meter. Detta lade vi snart bakom oss, och nere i Siliguri väntade värmen och solen. Men där väntade också myggorna, och förlusten av Kanjenjunga och Himalaya var total och oreparerbar.

(I nästa nummer: *Ett lik i vägen.*)

Med anledning av Aung San Suu Kyis 60-årsdag,

efter Vipin Agnihotri och John Pilger.

Under de senaste 16 åren har denna frihetskämpe, som Dalai Lama kallat "sin lillasyster", utröttligt verkat för demokrati i sitt land.

Hennes far var den legendariske general Aung San, som var Burmas enda egentliga ledare i kampen mot engelsmännens kolonialvälde. Han var socialist och sökte samarbetsmöjligheter med Kinas kommunistiska parti; när han vägrades detta sökte han sig i stället till japanska och tyska kontakter, men i andra världskriget kom han ändå att slåss på engelsmännens sida mot japanerna. Detta gav honom en betydande *good will* hos engelsmännen, efter andra världskriget verkade vägen till demokrati vara klar för Burma under hans ledning och med engelsmännens välsignelse, när han plötsligt mördades två år efter kriget, då hans dotter Aung San Suu Kyi bara var två år gammal.

Indiens premiärminister Jawaharlal Nehru uttryckte inför denna tragedi: "Jag sörjer Aung San, min vän och kamrat, som redan i sin ungdom hade blivit den självklara arkitekten för Burmas självständighet. Jag sörjer med Burma, som i detta kritiska ögonblick berövats sin ledare, och jag sörjer med Asien, som har berövats en av sina modigaste och mest vidsynta söner."

Aung San Suu Kyis mor blev 1960 Burmas ambassadör i Indien, och dottern gick då i skola i Lady Sri Ram College i Delhi. Hon var föga intresserad av politik då hon hellre ägnade sig åt blomsterdekorationer, pianolektioner och ridning, men Indira Gandhis barn hörde till hennes vänner, hon lärde grundligt känna Indien och dess politiska liv men var mera lagd åt en universell verksamhet och läste filosofi, politik och ekonomi i Oxford för att den vägen komma in i Förenta Nationerna som assistent i sekretariatet. Hennes möte med sin blivande man Dr. Michael Aris, vars expertområde var den tibetansk-buddhistiska traditionen, innebar dock en avgörande kursändring i hennes liv. Innan hon gifte sig med honom ställde hon honom en bön: "Jag ber dig bara om en enda sak: att om mitt folk skulle behöva mig, du skulle hjälpa mig att fullgöra mina plikter mot dem." De fick två barn tillsammans, hon förkovrade sina studier med japanska i Kyoto, och de tillbringade större delen av 80-talet i Indien med studier i dess kultur och traditioner, Michael mest upptagen med det tibetanska, medan Suu Kyi fördjupade sig i de stora sena mästarna som Vivekananda, Tagore, Gandhi och Radhakrishna. Hon fann dessa idealiska att bli uttolkare för, då de genom det engelska språket kunnat göra sig och sin indiska filosofi så allmänt uppskattade och lättbegripliga för en stor del av

mänskligheten. De hade funnit något av den perfekta flexibiliteten för att sprida sitt budskap om fred och universell förståelse.

De återvände till London 1988, när ödet slog till: hennes mor fick slag i Burma, och Suu Kyi såg sig nödsakad att bege sig till hennes sida. Bara några månader därefter avgick den gamle militärdiktatorn Ne Win, vilket resulterade i en massiv demokratisk folkrörelse. Burma hade då i princip varit en militärdiktatur ända sedan hennes fars död. Demokratirörelsen dränktes dock i hänsynslösa massakrer 8 augusti 1988. Därmed tvingades hon ta ställning. Hade hon då lämnat Burma hade hon aldrig mer kunnat återvända, då burmeser som lämnade Burma berövades sitt burmesiska medborgarskap. Hon valde att stanna och verka för samma självständighet som hennes far givit sitt liv för. Hon kallade den nya konflikten för "Burmas andra självständighetskamp". Hon samlade miljoner anhängare, den 20 juli 1989 arresterades hon och har sedan dess egentligen bara levt under husarrest, men ändå vann hennes parti "Nationella Demokratipartiet" ("*National League of Democracy*") en fullkomligt oväntad brakseger i maj 1990 då de vann 82 procent av rösterna. Militärerna svarade med att skärpa diktaturen och vägra lämna makten ifrån sig. Vädjanden från hela världen har icke rubbat militärdiktatorerna en tum, som befäst sin makt med kanske världens skändligaste heroinmonopol. Mer än hälften av allt heroin som når Australien och Amerika kommer från "den gyllene triangeln" i Burma, Laos och Thailand, och under den burmesiska militärjuntan har heroinproduktionen fördubblats. Juntan har sört för att heroin skall kunna cirkulera lätt och billigt över hela Burma för pacificerandet av rebellisk ungdom. Enligt WHO har Burma den högsta Aidsstatistiken procentuellt bland länderna i Asien med mer än 400,000 kända fall 1996, och av alla narkomaner i Burma är 70% HIV-positiva. Detta är ett direkt resultat av medveten inrikespolitik. Kondomer var förbjudna fram till 1992, och ingen har råd att testa sig. Aids finns överallt.

Att Aung San Suu Kyi fick Nobels fredspris 1991 innebar tyvärr ingen förbättring för hennes del eller för Burma. Den värsta krisen för henne inträffade när hennes man fick prostatacancer och juntan hindrade honom från att komma till Burma med att vägra honom visum, medan det var fullständigt klart att den aldrig skulle låta henne återvända om hon lämnade Burma för att besöka honom. Situationen erinrade närmast om liknande situationer i Ryssland för poeter som Pasternak och Mandelstam under Stalin. Under hans sista fyra år fick de aldrig mera träffas, och han avled i mars 1999.

Det råder ingen tvekan om att Burma skulle ha varit en demokrati idag, om inte Kina ställt sig bakom juntan och försörjt den med vapen och inrikespolitisk rådgivning om det effektivaste sättet att hålla massorna nere. Men ju hårdare och omänskligare Burmas diktatur har blivit, och ju värre övergrepp den har gjort sig skyldig till, desto okuvligare har denna ensamma kvinna motstått den med en desto rakare ryggrad, som aldrig uppgivit sin ståndaktighet vid sin faders principer: att hålla sig till sanningen, aldrig svika sitt ord, acceptera kritik, erkänna sina fel, korrigera sina misstag och respektera oppositionen. Hennes mod har väckt hela världens beundran och respekt, och en sak är säker: hon har hela sitt folk bakom sig, medan Burmas militärjunta inte har någonting bakom sig utom världens vidrigaste maffiadiktatur genom Kinas kommunistiska partis maktmonopol, som dock har börjat skälva i grunden: i månadsskiftet augusti-september passerade antalet desertörer från detta parti fyramiljonerstreck eller 6 procent av hela partiboken. Man drar sig till minnes, att när bolsjevikerna tog makten i Ryssland 1917 hade deras parti bara 200,000 medlemmar, när Sovjetunionen nådde sin ställning som supermakt 1945 var partimedlemmarna bara 2 miljoner, och när Sovjetunionen bröt samman fanns

det 20 miljoner partimedlemmar eller 10% av folket. Kinas kommunistiska parti, som även stödjer Mugabe i Zimbabwe, har aldrig haft mer än 5% stöd av det kinesiska folket, som numera ständigt mer och mer trappar upp sin verksamhet av attacker mot polisstationer och partihögkvarter.

Från och med juli finns numera alla utgåvor av Fritänkaren lättillgängliga i PDF-format på nätet:

http://fritenkaren.se/all_issues.html

eller gå direkt till denna nya hemsida:

www.fritenkaren.se

Göteborg den 5 september 2005.